

УДК 37.036

О.А. МкртічянХарківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди**ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ**

У статті розглянуто проблему художньо-естетичного розвитку сучасної молоді, який відбувається у процесі діалогічної взаємодії особистості з творами мистецтва та спрямовано на накопичення індивідуального художньо-естетичного досвіду, а також естетичної активності студентів у процесі навчання.

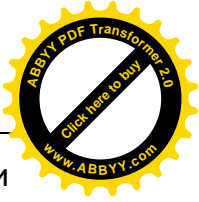
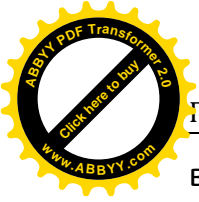
Ключові слова: естетичне виховання, мистецтво, художньо-педагогічна освіта.

Постановка проблеми. Естетичне виховання посідає значне місце у процесі формування особистості, оскільки людина постійно стикається з різними сторонами мистецького життя в спілкуванні й побуті. Сприймаючи красу мистецтва і дійсності, людина осягає й зміцнює у власній свідомості суспільні ідеали, взаємини з людьми. Естетичні явища стають реальними чинниками суспільної діяльності, визначаючи ставлення людини до дійсності.

Сьогодні питання естетичного виховання студентської молоді є одним із головних у сучасній педагогіці й передбачає розвиток в особистості відчуття прекрасного, формування у неї художнього смаку, уміння розуміти, цінувати красу і багатство навколишнього світу, природи, а також здатності сприймати, відчувати, оцінювати естетичні явища в мистецтві й дійсності.

Аналіз актуальних досліджень. Учені й педагоги велику увагу приділяють питанням естетичного виховання студентства, що підтверджується законодавчими актами, документами, програмами. Так, національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) (1994), Комплексна програма естетичного виховання (І. Зязюн, О. Семашко) наголошують на забезпеченні високої художньо-естетичної освіченості та вихованості особистості.

У сучасних вищих навчальних закладах України естетичне виховання – це система, в якій взаємодіють засоби, форми і методи. У процесі естетичного виховання у студентів формуються смаки та ідеали, які впливають на їхній світогляд, зміцнюючи або руйнуючи певні погляди. Щоб визначити ставлення людини до предмета або явища, дати йому оцінку, необхідно його зрозуміти, а також співвіднести це явище з поглядами на світ, які склалися у свідомості студента. Світогляд є визначальним в оцінюванні певних явищ, у формуванні ставлення людини до навколишньої дійсності. Отже, естетичне відчуття у своїй основі обумовлено світоглядом і здатне зміцнити або ослабити погляди людини, оскільки асоціює з її відчуттями й переживаннями. Естетичне виховання є не тільки умовою формування естетичної свідомості, але одним із компонентів формування наукового світогляду. Справлення впливу на формування особистості у ВНЗ проходить за певними умовами (позитивно-естетичне сприймання світу; морально-психологічна установка; систематичне

виправлення негативних явищ у поведінці, мовленні) та напрямами (створення особистісно орієнтованих ситуацій у навчанні, які вимагають від студентів критичного й проблемного мислення; наповнення змісту освіти загальнокультурними цінностями людства; активізація естетичного ставлення студента до навколишньої дійсності).

Так, видатні учені та педагоги (В. Сухомлинський, І. Харламов) розглядають естетичне виховання як цілеспрямований процес формування в особистості естетичного ставлення до дійсності, пов'язаного зі сприйняттям і розумінням прекрасного та насолодою від естетичної творчості людини. Наукові праці таких учених і педагогів, як З. Васильєва, І. Ковальова, Б. Лихачов, В. Сластьонін, В. Сухомлинський, І. Харламов, В. Чепіков, присвячені особливостям впливу засобів естетичного виховання на особистість. Окремі питання естетичного виховання дітей та молоді розглядали у своїх наукових статтях І. Ларіна, С. Попиченко, Т. Слободянюк.

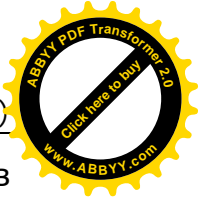
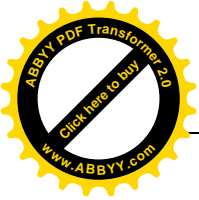
Мета статті – висвітлення проблеми художньо-естетичного розвитку особистості засобами мистецтва.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі реформування і модернізації вищої освіти у центрі уваги постає особистість з її неповторними задатками й здібностями, що розвиваються в пору дитинства – до та під час навчання у школі. Найглибше осягнення сутності краси світу, людей, природи відбувається саме в студентські роки і в період професійного становлення, що зумовлює актуальність дослідження проблеми естетичного виховання як процесу формування особистості.

Формування естетичних ідеалів, уявлень, понять і смаків відбувається ще в ранньому дитинстві. Дитина реагує на красиву обстановку, музику, поезію, предмети образотворчого мистецтва, природу і прагне малювати, ліпити, співати, танцювати й складати вірші. Проте основна робота у цьому напрямку здійснюється з учнями-підлітками та студентами, які вже володіють розвиненішим відчуттям переживання прекрасного та необхідними здібностями для глибшого розуміння мистецтва. Іпоказником розмаїття життєвого досвіду вихованців є вміння адекватно орієнтуватися у прекрасному, що і формує їхню культуру.

Естетична культура – сформованість у людини естетичних знань, смаків, ідеалів, здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, можливість вносити красу в навколишній світ. Естетична культура складається з таких структурних елементів: естетична свідомість; естетичні переживання; естетика повсякденного життя (побуту, зовнішнього вигляду); естетика мовленнєвої діяльності; естетика міжособистісних відносин і поведінки; художньо-естетична творчість; уміння жити за законами краси.

Отже, студент як культурна особистість має фізичні, морально-духовні і практично-прикладні якості, які реалізуються в дійсності та виявляються в духовному і творчому розвитку, у спілкуванні й поведінці.

Людина як особистість формується під впливом безлічі елементів соціально-культурного середовища, і різні мистецтва допомагають створити в побутових умовах постійно діюче інформаційно-естетичне оточення, яке формує ціннісні орієнтації людини в галузі мистецтва, культури побуту, діяльності та відносин.

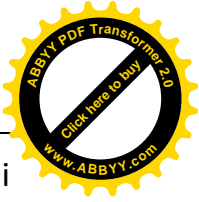
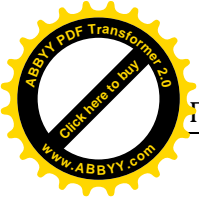
На сучасному етапі розвитку суспільства склалися суперечливі відносини в соціум; соціально-негативна спрямованість спілкування, низька емоційно-етична культура взаємовідносин студентів викликає занепокоєність у людей. Прекрасне в житті людини – це засіб і результат естетичного виховання, що концентрується в мистецтві, художній літературі і має зв'язок із природою, суспільною і трудовою діяльністю, побутом людей та їх відносин.

Система естетичного виховання в цілому використовує всі естетичні явища дійсності. Особливе значення при цьому надається сприйняттю і розумінню прекрасного у творчій діяльності, розвиткові в людини здатності вносити красу у процес і результати своєї праці. Сприймання посідає важливе місце у процесі пізнання людиною дійсності, а також є джерелом усіх знань про цю дійсність. Залежно від змісту розрізняють сприймання явищ природи, техніки, усної мови, наукової і художньої книги, картин, сценічних вистав, музики, скульптур, кінофільмів тощо.

Розвиток усіх природних здібностей особистості здійснюється різними засобами і під впливом різних чинників. Але серед них особливої значущості набуває мистецтво. Проблема естетичного виховання засобами мистецтва відображена в наукових пошуках Л. Масол, О. Рудницької, Г. Тарасової та інших дослідників.

Варто зазначити, що музика є одним із найпотужніших засобів виховання, який надає естетичного забарвлення всьому духовному життю людини. Якщо зміст духовної культури становлять естетичні, моральні та світоглядні цінності суспільства, то музику можна сприймати як інтонаційний засіб вираження цих цінностей. Створюючи хвилюючий образ людини й світу, розкриваючи ціннісне й психологічне багатство особистості, організовуючи духовне спілкування між людьми і поколіннями, музика стає незамінним засобом творчого збагачення естетичного досвіду людства, його актуалізації й впливу на дітей та молоді.

Сприймання музики – дуже важлива галузь музичної культури людини і важливий компонент естетичного виховання молоді. Слухаючи музику, людина активно залучається до музичної культури, засвоюючи особливості музичного мистецтва та набуваючи здатність художньо спілкуватися. Так, В. Сухомлинський зазначав, що «пізнання світу почуттів неможливе без розуміння й переживання музики, без глибокої духовної потреби слухати музику й діставати насолоду від неї. Без музики важко переконатилюдину, яка вступає в світ, у тому, що людина прекрасна, а це переконання, по суті, є основою емоційної, естетичної, моральної культури».

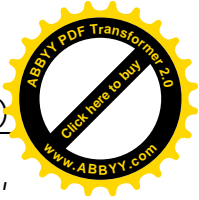
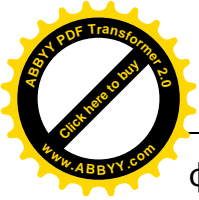

Сучасну молодь приваблюють шоу, масова культура, легкі розважальні програми, що спрямовані на популяризацію вульгарності, відсутності смаку, цинізму, що негативно впливає на рівень загальної та художньо-естетичної культури як студентів, так і суспільства в цілому. Тому дуже важливо збагатити студентів уявленнями про художні засоби передачі настрою людини, які використовуються в літературі, музиці та в образотворчому мистецтві. З огляду на важливість естетичного виховання студентів і розвитку в них естетичних уявлень, поняття і думок велике значення має осмислення того зв'язку, який існує між різними видами мистецтва, у відображенні життєвих явищ. Віддзеркалюючи не лише емоційну, але й інші сторони життя людини (збагачення досвіду, емоційної сфери, пізнання етичної сторони дійсності, підвищення пізнавальної активності), мистецтво примушує яскравіше й повніше відгукуватися на прекрасне в житті та значною мірою сприяє всебічному розвитку особистості; студент як особистість починає прагнути прекрасного в докільлі і в мистецтві, на дозвіллі відвідувати танцювальні або вокальні заняття, навчатися основ артистизму та займатися різними видами художньої та літературної діяльності, що забезпечує необхідний рівень розвитку й поведінки особистості.

Винятково гострою в педагогічній практиці є проблема формування у студентської молоді повноцінних естетичних смаків, уміння відрізнити художні вироби, примітивне ремісничування від справжнього мистецтва, а саме віддається перевага тим музичним творам або творам образотворчого мистецтва, в яких немає гармонії і переважає модернізм.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про те, що важливим компонентом естетичної культури студентів є вдосконалення їхньої мовленнєвої культури, яка передбачає багатство словникового запасу, вживання синонімів, антонімів, фразеологічних зворотів, уміння добирати метафори у відповідних ситуаціях. Також слід наголосити на тому, що, крім елементів мовленнєвої діяльності, велику вагу має момент артистизму і постави голосу студента, а також панування навичок вокально-мовленнєвої культури, зокрема культури та правильності мовлення, опанування основ ораторського мистецтва, інтонаційної виразності, вміння втілювати свої почуття в різноманітних голосових інтонаціях та передавати різні емоційні стани шляхом виконавської й творчої діяльності. Людський голос – це найдосконаліший музичний інструмент, а його опанування є високим мистецтвом, що посилює вплив на соціальне докільля. Тому робота з художньою літературою дає можливість естетичного самовираження студента, а саме: написання наукових робіт, підготовка доповідей та повідомлень, вирішення завдань естетичного характеру.

Варто відзначити, що на сучасному етапі розвитку суспільства, в епоху комп'ютерних технологій, відбувається віддалення людини від книги. Літературні твори справляють величезний виховний вплив на студентів,

формують їхній світогляд, моральність, естетичні критерії та смаки, навчають, удосконалюють мовленнєву майстерність. Тому вивчення літератури в її ідейно-естетичній сутності й художній специфіці належить до найактуальніших завдань естетичного виховання студентства.

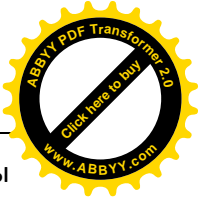
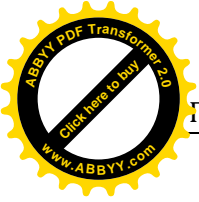
Організація літературних гуртків у вищих навчальних закладах, у яких відбувається огляд літературних творів великих учених і педагогів, сприяє збагаченню студентів новими враженнями і знаннями. Слухачі вчаться аналізувати твори, поєднуючи знання та емоції, глибоко сприймають і розглядають художній твір з погляду етично-естетичних проблем. Однак сприйняття студентами художнього тексту залежить від рівня їхнього розвитку, щирості та сили почуттів.

Висновки. Таким чином, однією із сучасних проблем естетичного виховання особистості є проблема співвідношення професійних і загальних інтересів людини, в основі яких лежить прагнення визначити практичні шляхи всебічного розвитку особистості, прагнення усвідомити, якою повинна бути ця особистість. Для цього необхідно проводити факультативні заняття, основою яких мають бути бесіди про творчість, театр і мистецтво; проводити творчі вечори видатних акторів на факультетах та у студентському клубі; обговорювати вистави та концерти; проводити виставки самодіяльних і професійних художників, диспути та семінари; демонструвати навчальні та науково-популярні фільми. Підсумком проведеної роботи має бути публікація у часописах, присвячена результатам роботи. Також студентам пропонуються теми для рефератів, а саме: вплив мистецтва на формування поглядів і цінностей людини; роль естетичного виховання в розвитку особистості; сутність та завдання системи естетичного виховання; естетичне виховання на різних вікових етапах; формування художньо-естетичних потреб людини; формування естетичних уявлень, понять і смаків особистості.

Однак на сьогодні існують проблеми щодо вирішення питань естетичного виховання студентів, зумовлені насамперед недостатньою увагою з боку керівників гуртків і викладачів до виявлення вад системи виховання вищого навчального закладу, відсутністю часу й бажання у студентів реалізувати свої здібності й талант. Для вирішення цих питань необхідно розробляти нові програми навчальної та позааудиторної роботи у вищих навчальних закладах, які б викликали інтерес у студентів та розвивали їхню творчу особистість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузь В.Г. Основи національного виховання / Кузь В.Г., Руденко Ю.Д., Сергійчук З.О. – К.: ІСДО, 2003. – 152с.
2. Кутова О. Ю. Естетичний підхід як ціннісна основа навчально-виховного процесу / Кутова О. Ю. – К.: Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, 2006. – 122 с.

3. Толстых А.В. Гуманитаризация образования и актуальные проблемы эстетического воспитания / А.В. Толстых // Педагогика. – 1996. – №4. – С. 14–17.

4. Филонова Ю.А. И.Ф. Анненский об эстетическом воспитании / Филонова Ю. А. // Педагогика. – 2001. – № 9. – С. 12–16.

РЕЗЮМЕ

О. А. Мкртичян. Эстетическое воспитание в процессе формирования личности.

В статье рассмотрена проблема художественно-эстетического развития современной молодежи, которое происходит в процессе диалогического взаимодействия личности с произведениями искусства и направлено на накопление индивидуального художественно-эстетического опыта, а также эстетической активности студентов в процессе обучения.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, искусство, художественно-педагогическое образование.

SUMMARY

O. Mkrtychan. Aesthetic education in the process of identity formation.

The article addresses to the problem of artistic and aesthetic development of the young people in the process of dialogic interaction between the individual works of art and is aimed at the accumulation of art and aesthetic experience, as well as aesthetic activity of students in the learning process.

Keywords: aesthetic education, art, arts, teacher education.

УДК 371.315.6:7.01

І. В. Могілей, І. М. Власенко

Криворізький державний педагогічний університет

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗМІСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ З ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

У статті висвітлено педагогічні технології сучасної мистецької освіти. Запропоновано науково-методичний підхід до проведення педагогічної практики з художньої культури в загальноосвітній школі з позицій технологій дидактики мистецтва. Розкрито основні методи цілеспрямованого педагогічного впливу на естетичний розвиток старшокласників.

Ключові слова: педагогічна технологія, педагогічна практика, урок художньої культури, методи художнього навчання.

Постановка проблеми. Одним із перспективних шляхів реформування вітчизняної мистецько-педагогічної освіти є впровадження сучасних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток унікальних особистісних якостей майбутнього фахівця. Останнім часом пропонується багато напрямів оновлення, збагачення і розширення змісту освіти [1, 7–8]. Проте, як доводить практична діяльність, нововведення залишаються нереалізованими, якщо не змінюється педагогічна технологія. Упровадження новітніх технологій потребує цілеспрямованої підготовки вчителя, професійне зростання якого відбувається в органічному взаємозв'язку з особистісним розвитком: індивідуальні риси суттєво впливають на педагогічну діяльність, яка, у свою чергу, трансформує особистість.